

ZMĚNY LESNICKO-TYOLOGICKÉHO KLASIFIKAČNÍHO SYSTÉMU V ČR OD 1. 1. 2019

Úvod

Změny Lesnicko-typologického klasifikačního systému (LTKS) jsou vázány na vydání vyhlášky Ministerstva zemědělství České republiky č. 298/2018 sb., která definuje podmínky pro tvorbu Oblastních plánů rozvoje lesů (OPRL). Oblastní plány rozvoje lesů zahájily v roce 2019 fázi postupné obnovy, protože postupně končí jejich 20letá platnost. OPRL se za dobu své existence staly nejen metodickým nástrojem státní lesnické politiky, ale nejčastěji jsou využívány při tvorbě a schvalování lesních hospodářských plánů a osnov (UHÚL, 2018). Nepostradatelnou a velmi důležitou částí OPRL jsou lesnicko-typologické mapy, které prostřednictvím lesních typů charakterizují přírodní podmínky určitého území společně s potenciálem přirozené vegetace. Lesní typy a soubory lesních typů jsou pak agregovány do cílových hospodářských souborů, pro které OPRL definují základní hospodářská doporučení. Jednotky lesnické typologie tak mají zásadní význam pro stanovení vhodných hospodářských cílů při hospodaření v lesích. Fáze obnovy OPRL a nová vyhláška spojená s OPRL tj. vyhl. MZe č. 298/2018 sb. se staly vhodným prostředkem pro zavedení změn Lesnicko-typologického klasifikačního systému, které připravovali specialisté Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů (ÚHÚL) v minulých 10 letech.

STAV LTKS DO R. 2018

Lesnicko-typologický klasifikační systém, dříve znám jako Typologický systém ÚHÚL (PLÍVA, 1971), vznikl na počátku 70. let 20. století a od té doby byl používán téměř beze změn. Největším nedostatkem LTKS bylo, že lesní typy byly používány v tzv. oblastních variantách, což mělo za následek, že pod totožným označením lesního typu se v různých Přírodních lesních oblastech (PLO) mohly nalézat jiné lesní typy. Tento stav přinášel komplikace hospodářům v případě, že přes jejich majetek prochází hranice PLO nebo při analýzách přírodních podmínek přes několik PLO současně. Tato situace vznikla pravděpodobně v době, kdy nebyla zajištěna centrální koordinace lesnicko-typologických prací na ÚHÚL, přibližně od poloviny 80. let do konce minulého století. V této době vznikla a začala být používána řada lesních typů z podmětu jednotlivých lesnických typologů, aniž by byla kriticky hodnocena potřeba zavedení nových jednotek. To vedlo k situaci, kdy v době zpracování OPRL existovalo v systému 1032 lesních typů. Pro srovnání, v době prvního publikování typologického systému (PLÍVA, 1971), bylo v systému navrženo 651 lesních typů.

Po roce 2000, začaly na ÚHÚL práce na zpracování cca 50 tis. terénních zápisníků, které byly na lesnicko-typologických plochách pořízeny převážně v letech 1950 – 1980. Tyto zápisníky byly převedeny do databáze, na jejímž základě byly vypracovány v letech 2004 – 2007 Oblastní typologické elaboráty (OTE), které podrobně charakterizují přírodní podmínky přírodních lesních oblastí (PLO) včetně podrobných charakteristik lesnicko-typologických jednotek. Po dokončení OTE se lesničtí typologové na ÚHÚL začali zabývat zhodnocením celého systému s využitím rozsáhlé databáze a výsledků OTE.

Základním cílem navrhovaných změn LTKS je zpřehlednění a zjednodušení celého systému na úrovni jednotky lesní typ. Na základě dostupných dat Databáze lesnické typologie a OTE byly lesní typy všech PLO podrobeny kritické analýze, zda je jejich vymezení správné, zda se nepřekrývají s jinými, a zda jsou správně označené. Smyslem tohoto kritického hodnocení je odstranění oblastních variant lesních typů, sjednocení jejich označení a obsahové náplně tak, aby měly lesní typy stejnou platnost kdekoli na území našeho státu.

STAV LTKS OD R. 2019

Od roku 2019 je tedy označení, pojmenování a základní obsahová náplň lesních typů stejná pro jakoukoliv PLO v rámci celé České republiky. Zároveň je zavedeno nové pojmenování lesních typů v jednotlivých souborech lesních typů (SLT). Dosavadní praxe pojmenovávala lesní typy podle rostlinného druhu travinné nebo bylinné vegetace, který svými vlastnostmi reprezentoval vlastnosti stanoviště. Například borůvkové nebo metličkové lesní typy udávaly v rámci edafické kategorie kyselé průměrné stanovištní podmínky, nebo lipnicové typy v rámci ekologické řady živné indikovaly sušší stanoviště v rámci souboru. Tato praxe, ale často u méně zkušených mapovatelů vedla k tomu, že lesní typy mapovali pouze na základě prevalence/ absence dotčených druhů, bez ohledu na vlastnosti stanoviště.

Tento nedostatek je odstraněn zavedením nového systému pojmenování lesních typů v rámci SLT. Názvy jednotlivých lesních typů jsou odvozeny od ekologické varianty lesního typu a jeho postavení v SLT. Lesní typy jsou tedy nazvány jako modální, sušší, bohatší apod. Lesní typy, které reprezentují zvláštní vlastnosti stanoviště, nebo vegetace, jsou označeny jako specifické a jejich název obsahuje také charakter jejich výjimečnosti např. specifický hadcový. Bylo také zavedeno jednotné číslování lesních typů, které se ovšem nepodařilo dodržet u všech SLT z důvodu, že některé SLT obsahují více než dva specifické lesní typy.

Nové pojmenování a označení lesních typů (číslíce na 3. místě kódu LT) se podařilo zavést u 83 % všech SLT a je následující: 0-antropogenní, 1-modální, 2-chudší, 3-bohatší, 4-sušší, 5-vlhčí, 6-hlinitější, 7-skeletnatější, 8-specifický, 9-specifický. Pro příklad dříve lesní typ 4B1 – Bohatá bučina mařinková je nyní 4B1 Bohatá bučina modální.

Jednotné označování a číslování lesních typů se nepodařilo zavést u několika SLT (1X, 6Z, 8Z, 3Y, 6Y, 1C, 2C, 3C, 4C, 4D, 5D, 5J, 1L, 3L), v 9. a 10. lesním vegetačním stupni a u SLT společenstev borů.

Výsledkem sjednocení lesních typů je stav, kdy v současné podobě obsahuje LTKS celkem 804 lesních typů, což je oproti stavu v OPRL snížení o 224 lesních typů.

Další změny LTKS jsou navrženy na úrovni souborů lesních typů, edafických kategorií a lesních vegetačních stupňů (LVS). Opticky nejvýraznější změnou LTKS je vložení 10. alpínského vegetačního stupně. Tento vegetační stupeň obsahuje pouze SLT 10Z – stanoviště vysokohorského primárního bezlesí charakteru arктоalpínské tundry. Tato stanoviště byla dosud mapována jako SLT 9Y – arctoalpinum. Alpínský vegetační stupeň byl na území bývalé ČSSR popsán prof. A. Zlatníkem (ZLATNÍK, 1975). Zlatníkovu koncepci vegetačních stupňů převzali autoři LTKS – ing. Průša a ing. Plíva, kteří jeho koncept mírně upravili a použili v LTKS. Také v jejich publikacích (např. PLÍVA, 1991) je při popisu vegetačních stupňů na území ČR popisován alpínský vegetační stupeň, ale prakticky nebyl dosud mapován, protože alpínské bezlesí nebylo z hospodářského hlediska předmětem zájmu. Později byla tato stanoviště mapována v rámci 9. LVS, přestože charakteristice 9. LVS neodpovídají. Protože LTKS není dnes využíván pouze pro tvorbu lesních hospodářských plánů, ale je používán např. i pro návrh managementových opatření v ochraně přírody, nebo je používán jako srovnávací platforma výzkumných experimentů a pozorování, je smyslem zavedení alpínského stupně do Přehledu SLT v ČR především snaha o co nejpřesnější systematiku přírodních stanovišť v ČR s návazností na obdobné klasifikační systémy. Zejména se jedná o návaznost na klasifikaci biotopů ČR, kde SLT 10Z odpovídá stanovištím kódu A1 až A6, a dále o návaznost na geobiocenologický systém, kde SLT 10Z odpovídá společenstvům 9. alpínského vegetačního stupně.

U edafických kategorií dochází ke změně názvu některých kategorií, tak aby názvy více reflektovaly ekologické vlastnosti kategorií a korespondovaly s názvy SLT. Dále dochází ke změně pojetí kategorie F – svahová, která byla dosud charakterizována stanovišti kamenitých stinných svahů. Nově je edafická kategorie chápána širěji a představuje kamenitá stanoviště

v rámci živné ekologické řady. Je obdobou edafické kategorie N v kyselé řadě a kategorie A v řadě obohacené humusem.

Ve spektru souborů lesních typů byly navrženy následující změny:

- a) přidán SLT 1F a 2F – vychází z upraveného pojetí celé edafické kategorie F.
- b) odstraněn SLT 1W – po vyhodnocení OTE byla jednotka shledána jako nadbytečná, v praxi nebyla při mapování používána.
- c) SLT 1U byl sloučen se SLT 1L (sloučení „měkkého a tvrdého luhu“ v nížinách) tak, aby byl zachován stejný postup členění lužních stanovišť v celé edafické kategorii L, kde ve vyšších polohách (v rámci vyšších LVS) edafická kategorie L obsahuje společenstva jak měkkého, tak tvrdého luhu (1L a 1U byly dosud výjimkou).
- d) přidán SLT 1R – vymezení olšových společenstev na rašeliništích (slatinách) s mocností rašeliny větší než 50 cm. Hranice 50 cm mocnosti rašeliny je limitem i u ostatních jednotek edafické kategorie R. Dříve byla tato stanoviště řazena do SLT 1T a 1G.
- e) přidán SLT 4L – pro podchycení specifických (kamenitých) podhorských lužních stanovišť, které nebylo možné klasifikovat do stávajících jednotek kategorie L nebo U.
- f) přidán SLT 4T – původní SLT 5T byl rozdělen na SLT 4T a 5T z důvodu podrobnější diferenciaci trvale podmáčených chudých stanovišť středních poloh.
- g) odstraněn SLT 7B a překlasifikován na SLT 6B, obdobně SLT 8A byl překlasifikován na SLT 7A – obě změny vyplynuly z vyhodnocení OTE
- h) přidán SLT 7L – k podchycení specifických stanovišť a fytocenóz horských luhů se společenstvy s vysokou účastí smrku ztepilého.

ZMĚNY VYMEZENÍ CHS

Lesnická typologie se aplikuje do OPRL prostřednictvím agregace lesních typů a souborů lesních typů do cílových hospodářských souborů. Tato agregace je obsažena v příloze č. 2 vyhlášky č. 298/2018 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a vymezení hospodářských souborů. V této příloze je navíc k vymezeným cílovým hospodářským souborům (CHS) připojeno rámcové vymezení druhové skladby porostů včetně seznamu melioračních a zpevňujících dřevin. Na agregaci SLT do CHS ve vyhlášce č. 83/1996 sb. platné do konce roku 2018 se v praxi ukázala být problémem skutečnost, že některé SLT mohly být alternativně zařazeny do 2 u některých i do 3 CHS. Některé SLT byly navíc rozděleny mezi 2 CHS podle neurčitěho klíče chudší-bohatší lesní typy. Tato nejednoznačná přiřazení SLT do CHS pak zejména orgánům státní správy komplikovala hlavně kontrolní činnosti. Proto v nové vyhlášce 298/2018 sb. byla agregace LT a SLT do CHS upravena. Nyní jednoznačně přiřazuje lesní typy a soubory lesních typů do CHS tak, aby neexistovala možnost alternativního zařazení. Tato přesná agregace je možná díky sjednocenému pojetí lesních typů v LTKS.

Dalšími změnami je sloučení CHS 31 s CHS 41, a CHS 35 s CHS 45 a to z důvodu změněného přístupu k doporučením k pěstování smrku ztepilého ve středních polohách.

Poslední změnou je úprava vymezení u exponovaných stanovišť. U edafických kategorií M, K, S, B, I, W, H, D byly dříve vymezeny tzv. svahové typy (označené číslicí 9) – mapovaly se na svazích se sklonem větším než 22°. Tímto způsobem mapování ovšem pro dané stanoviště zanikala informace o některých vlastnostech stanoviště, např. horní části svahu jsou často kamenité nebo výsušné, spodní části zase obvykle vlhčí a bohatší. Proto je vymezení tzv. svahových typů nově přesunuto až na 4. pozici v kódu lesního typu a je vyjádřeno písmenem „e“. Zatímco dříve se při mapování těchto lesních typů uplatňovalo pouze kritérium sklonu svahu, dnes jsou při mapování vyhodnoceny všechny přírodní podmínky lesního typu, a navíc je z digitálního modelu terénu připojena informace o exponovanosti svahu. Například bývalý LT 4B9 – Bohatá bučina svahová může být nyní 4B4e – Bohatá bučina sušší – „exponovaná“.

ZÁVĚR

Na závěr bych rád poděkoval všem kolegům lesnickým typologům, kteří se v minulých letech podíleli na úpravách LTKS. Společně s nimi pevně věřím, že provedené změny ať už v samotném LTKS nebo i v systému agregace typologických jednotek do CHS jsou změny správným směrem, které celý typologický systém a jeho aplikaci zjednodušují a zpřehledňují. Doufám, že tyto změny nakonec ocení všichni uživatelé Lesnicko-typologického klasifikačního systému.

Autor: Ing. Václav Zouhar

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, pobočka Brno, Vrázova 1, 616 00, Brno, zouhar.vaclav@uhul.cz

LITERATURA

PLÍVA K. (1971): Typologický systém ÚHÚL. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem: 119 s.

PLÍVA K. (1991): Přírodní podmínky v lesním hospodářství. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 264 str.

ÚHÚL (2018): <http://www.uhul.cz/nase-cinnost/oblastni-plany-rozvoje-lesu>, 9.1.2018

ZLATNÍK A. (1975): Ekologie krajiny a geobiocenologie. Scriptum VŠZ Brno, 172 str.